שלא כסדר · היה לו לשאול 'הירד שאול היסגירוני' לפיכך השיבוהו על הראוי לשאול ראשון : ואם הוצרך לשנים · כגון שהיה הדבר כחוץ ואין שהות להמתין כגון 'הארדוף האשיגנו' דלקנג : גזירת נביא חוזרת · כגון של יונה בן אמיתי : שנאמר במשפט · כדין שאינו חוזר : שמאירין את דבריהם · מפרשי' את דבריהן : משלימין את דבריהן · כדאמרן אין גזירתן חוזרת : לא השלימו · שאמרו עליהן בשני ימים הראשונים 'עלו אליו', ונפלו : הם שלא ביתנו · אורים ותומים לא פירשו להם בשני ימים הראשונים 'עלו והעליתו' אלא 'עלו אליו' אם לנגח אם להגלח : בפתרונא · פירשו להם 'כי מחר אתננו בידך' : בולטות · האותיות בולטות כגון עי"ן משמעון למ"ד מלוי ה"י מיהודה לומר עלה וכל אחת אינה זזה ממקומה אלא בולטת במקומה והוא מצרפן : והא לא כתב צד"י · בכל השבטים והא צריך לה כגון 'והצל תציל' מהיכן באה : שהרי שאל צדוק · כשהיה דוד בורח מפני אבשלום : שנאמר ויעל אביתר עד תום כל העם לעבור · ותניא בסדר עולם ושאל באורים ותומים ולא עלתה לו ונסתלק מן הכהונה שנאמר ויעל אביתר מדקתני דבעי כהן המדבר ברוח הקודש אלמא לא בולטות ולא מצטרפות היו, דאם כן למה לי רוח הקודש : סיועי הוה מסייע · כהן בהדי אורים ותומים הלכך אם כהן כשר היה וראוי לשרות שכינה עליו האותיות בולטות או מצטרפות על ידו כשנשאלין בו ואם לאו לא בולטות ולא מצטרפות : הוא זה מלך · דהא ביהושע משתעי קרא : וכל בני ישראל אתו · מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו:

שלא כסדר והחזירו לו כסדר וכיון שידע ששאל שלא כסדר חזר ושאל כסדר שנאמר °היסגירו בעלי קעילה אותי ואת אנשי ביד שאול ויאמר ה' יסגירו ואם הוצרך הדבר לשנים מחזירין לו שנים שנאמר °וישאל דוד בה' לאמר הארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו ויאמר (ה') לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל ואף על פי שגזירת נביא חוזרת, גזירת אורים ותומים אינה חוזרת שנאמר °במשפט האורים למה נקרא שמן אורים ותומים: אורים-שמאירין את דבריהן, תומים-שמשלימין את דבריהן, וא"ת בגבעת בנימין מפני מה לא השלימו? הם שלא ביתנו אם לנצח אם להנצח, ובאחרונה שביתנו הסכימו שנאמר °ופנחס בן אלעזר בן אהרן עומד לפניו בימים ההם לאמר האוסיף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל ויאמר ה' עלו כי מחר אתננו בידך כיצד נעשית? רבי יוחנן אומר *בולטות ריש לקיש אומר מצטרפות והא לא כתיב בהו צד"י [א] אמר רב שמואל בר יצחק אברהם יצחק ויעקב כתיב שם והא לא כתיב טי"ת אמר רב אחא בר יעקב שבטי ישורון כתיב שם מיתיבי כל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו *שהרי שאל צדוק ועלתה לו, אביתר ולא עלתה לו שנאמר °ויעל אביתר עד תום כל העם וגו' סיועי הוה מסייע בהדייהו : ואין שואלין אלא למלך : מנא הני מילי? *אמר רבי אבהו דאמר קרא °ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים וגו' "הוא" זה מלך, "וכל [בני] ישראל אתו" זה משוח מלחמה "וכל העדה" זו סנהדרין :

יום הכפורים כו' · סדר המסכתא תחילה נקט ז' ימים קודם יום הכפורים והדר נקט ליל יום הכפורים והדר נקט סדר עבודת היום והשתא נקט הלכות היום לענין איסור והיתר :
כיון

הדרן עלך בא לו כהן גדול

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, והמלך והכלה ירחצו את פניהם והחיה תנעול את הסנדל דברי רבי אליעזר וחכמים אוסרין. *האוכל ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה והשותה מלא לוגמיו חייב, כל האוכלים מצטרפין לככותבת וכל המשקין מצטרפין *למלא לוגמיו, האוכל ושותה אין מצטרפין : גמ' אסור, ענוש כרת הוא! אמר רבי אילא ואיתימא רבי ירמיה לא נצרכה אלא לחצי שיעור הניחא למאן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה אלא למאן דאמר חצי שיעור מותר מן התורה מאי איכא למימר? דאיתמר חצי שיעור רבי יוחנן אמר *אסור מן התורה ריש לקיש אמר מותר מן התורה הניחא לרבי יוחנן אלא לריש לקיש מאי איכא למימר? מודה ריש לקיש שאסור מדרבנן, אי הכי לא ניחייב עליה קרבן שבועה, אלמא *תנן שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ורבי שמעון פוטר והוינן בה אמאי חייב מושבע ועומד מהר סיני הוא? רב ושמואל ורבי יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרים עם דברים האסורין וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן או בסתם ואליבא

הדרן עלך בא לו

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וכו' · מפרש בגמרא דכל הני איקרו עינוי ונגדי יוה"כ ה' עינויי' כתיבי והני ה' הוו דשתיה בכלל אכילה : מלך · דרכו ושבחו להיות נאה שנאמר (ישעיה לג) מלך ביפיו תחזינה עיניך : והכלה · צריכה נוי עד שתתחבב על בעלה וכל שלשים יום לחופתה היא קרויה 'כלה' : והחיה · יולדת : תנעול את הסנדל · שהצנה קשה לה : דברי רבי אליעזר · אכולהו קאי מלך וכלה וחיה : גמ' לחצי שיעור · כגון פחות מכותבת הגסה שהיא שיעור ליוה"כ כדתנן מתני' וכי לא שיש שיעורא כרת ליכא, איסורא איכא : חצי שיעור · כלומר פחות מכשיעור אסור מן התורה לקמן בשמעתא דריש ליה 'מכל חלב' : שאסור מדרבנן · ומתני' כמי מדרבנן קאמר : אי הכי · דלריש לקיש אסור מיהא מדרבנן לא ניחייב עליה קרבן שבועה 'הנשבע שלא יאכל חצי שיעור מדבר אסור ואכל', לא ניחייב עליה 'קרבן שבועת ביטוי' דהא קיימא לן במסכת שבועות (דף כז.) 'נשבע לקיים את המצוה ולא קיים-פטור או 'נשבע לבטל ולא בטל-פטור : ורבי שמעון פוטר · מקרבן שבועה : מושבע ועומד הוא · והוה ליה נשבע לקיים את המצוה : בכולל · 'שבועה שלא אוכל לא בשר שחוטה ולא בשר נבילה' דמגו דחיילא אהתירא חיילא נמי אאיסורא ורבי שמעון פוטר דלית ליה איסור כולל ולא אמרינן מגו : וריש לקיש אמר אי אתה מוצא · שיהא חייב קרבן שבועה על הנבילה אם אכל כזית שהוא מושבע עליו מהר סיני אלא באוכל חצי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ובשבועתו נאסר עליו : במפרש · 'שלא אוכל אפילו חצי שיעור' : ואליבא דרבנן · דאמרי בשבועות (דף יט:) דהנשבע 'שלא אוכל' סתם אוסר עצמו בכשיעור : או בסתם · מלית לאוקומה ומיהו כשאכל, לא אכל אלא חצי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ועל ידי 'שבועה שלא אוכל' סתם נאסר בו : ואליבא

רבינו חננאל

נשאל בהן: כיצד שואלין השואל פניו כלפי הנשאל והנשאל כלפי השכינה · השואל אומר הארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו · והנשאל אומר לו כה אמר ה' עלה והצלח · ואין שואל בקול אלא כדרך שכתוב בחנה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ואין שואלין על ב' דברים כאחד · ואם שאל אין מחזירין לו אלא הראשון בלבד שנאמר ויאמר דוד ה' אלהי ישראל שמע שמע עבדך וגו' · ואסיקנא דוד שאל שלא כסדר · וכיון שהרגיש חזר ושאל כסדר שנאמר ויאמר דוד היסגירו בעלי קעילה אותי ואת אנשי וגו' · ואם הוצרך הדבר לשנים מחזירין לו על שניהם שנאמר וישאל דוד בה' לאמר ארדוף אחרי הגדוד [האשיגנו] ויאמר לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל·ואע"פ שגזירת נביא חוזרת גזירת אורים ותומים אינה חוזרת שלא נקראו תומים אלא מפני שמשלימים דבריהן א"כ מפני מה לא השלימו בגבעת בנימין לפי שהן לא ביחנו אם לנצוח אם לינצח·באחרונה שביחנו הסכימו על ידו שנאמר פינחס בן אלעזר בן אהרן עמד לפניו בימים ההם · כיצד נעשית ר' יוחנן אומר האותיות היו בולטות והיו כתוב בהן אברהם יצחק ויעקב ושבטי ישורון להשלים צד"י ומי"ת שלא היו בשמות השבטים · ומותבינן עליהו והתניא כל כהן שמדבר ברוה"ק ושכינה שורה עליו שואלין בו · ומעשה ושאל צדוק ועלתה · שאל אביתר ולא עלתה לו שנאמר ויעל אביתר כו' ומשנינן סיועי מסייע הנשאל בהדי אורים ותומים : ירושלמי וישאל דוד בה' לאמר הארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו דוד ביקש רחמים ה' אלהי ישראל הגד נא לעבדך תדע לך שהוא כן שהרי ב' שאל והשיבוהו ג' שנאמר ויאמר לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל · אית תנא תני הקול היה שומע שנאמר וישמע את הקול מדבר אליו ואית תנא תני הכתב היה בולט והיה כתוב בהן אברהם יצחק ויעקב כל אלה שבטי ישורון היה חקוק עליהן : ואין נשאלין אלא למלך ולב"ד ולמי שצורך הצבור בו מנ"ל ולפני אלעזר הכהן יעמוד · הוא זה המלך אתו וזה משוח מלחמה וכל העדה זו סנהדרין : הדרן עלך בא לו כהן גדול :

יוה"כ אסור באכילה כו' · אוקימנא למתניתין קתני אסור באכילה חצי שיעור · אבל האוכל כשיעור חייב כרת · תניא בהדיא כשאמר אסור באכילה לא אמרו אלא כבחצי שיעור אבל כשיעור ענוש כרת · ואין ענוש

תוספות ישנים

על פיו יצאו וגו' : והא לא כתיב צ' · ה"נ הוה מצי למיבעי והא לא כתיב ח' כגון כי מחר אתננו בידך יהודה בתחילה וכן הוה מצי לאקשויי והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתרץ אברהם יצחק ויעקב כתוב שם ובירושלמי בעי לה הכי הא לא כתוב חצ"ק ומתרץ אברהם יצחק ויעקב כתוב שם : הדרן עלך פרק בא לו

פרק ח יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה כו' . לכאורה משמע שכל אלו העינויים חוץ מאכילה ושתיה מדרבנן מדליכא בהו כרת רק באכילה ושתיה כדאמרינן בגמרא וגם מדשרינן למלך וכלה לרחוץ ושיש חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ולמי שידיו מלוכלכות בטיט ובצואה לרחוץ מיהו כל הני איכא לדחויי שאין כרת אלא באכילה ושתיה שיש בו איבוד נשמה כדאמרינן בגמרא אע"פ שכולן הן מן התורה וגם אין אסור מן התורה אלא רחיצת כל גופו וסיכת כל גופו והילכך מדרבנן לא גזור בהני והא דדרשי' להו בגמרא לכולהו משבתון שבות היא אסמכתא בעלמא אבל עיקריהו נפקי מדדרשינן לקמן הני ה' עינויים כנגד מי מיהו מדנקט האי לישנא דהמשה עינויין כנגד מי ולא נקט מהיכא נפקא או מנא לן משמע שאותן פסוקים אינן אלא אסמכתא בעלמא ותדע דמפיק (ה') עינויין מיניה ואכילה ושתיה ועל כרחין לאו מההוא קרא נפקא ועוד מדאמר הכא והחיה תנעול את הסנדל דברי ר' אליעזר וחכמים אוסרין על כורחין ליכא סכנה מדאסרין רבנן א"כ היכי שרי ר' אליעזר כיון שנעילת הסנדל אסור מה"ת ואין נ"ל דבהכי פליגי דרבנן אסרי נעילת הסנדל מה"ת ור' אליעזר שרי וגם אין נראה לומר דודאי נעילת מנעל אסור מה"ת אבל סנדל אינו אסור אלא מדרבנן ובהכי פליגי ביה בחיה ולהכי לא נקט מנעל אלא סנדל [ועוד] (דהא) דתניא לקמן בגמרא (דף עח:) תינוקות מותרין בכולן חוץ ממנעל וסנדל ומסקינן דכל מידי דחית ביה ריבתא לתינוק לא גזרי רבנן משמע שאין כאן איסור אלא מדרבנן דאי מדאורייתא גבי תינוק לא התמירו הוה ליה למימר אלא מדרבנן היא וגבי תינוק לא שייך גזירה כן נ"ל לדקדק מכל אלו כדפי' דחמשה עינויין אינן אלא מדרבנן . אלא למאן דאמר מותר מן התורה מאי איכא למימר · דס"ד דאפילו מדרבנן מותר ואיידי דנקט ר' יוחנן אסור מן התורה נקט ר"ל מותר מן התורה : מודה ר"ל דאסור מדרבנן · ומתני' דנקט איסורא דרבנן ושבק כרת לאשמועינן דבכל דהו איכא איסורא דרבנן : וריש לקיש אמר אי אתה מוצא כו' . בפ"ג דשבועות (דף כג:) מפרש דאיהו לא סבירא ליה כר"ש לקיש דמוקי' למתני' כדברי הכל ואע"ג דאיכא מאן דלית ליה איסור כולל כגון רבי שמעון התם מכל מקום טוב להם להעמידה כדברי כל התנאים שמשנה אבל ר"ל לקיש מוקי לה או כרבי עקיבא או כרבנן ועוד [דכיון] דמוקי טעמא דרבי שמעון דפטר משום דאזיל לטעמיה דלית ליה איסור כולל (א"כ) דברי הכל היא חוץ מרבי שמעון דפליג עליה בהדיא ותימה אמאי [לא] קאמר התם דלא מוקי ליה כוותיה משום דס"ל דחצי שיעור אסור מן התורה וכרבי יוחנן דהכא י"ל דכיון דליכא אלא [איסורא בעלמא] חיילא עליה שבועה כדמשמע פ"ג דשבועות (דף כב:) דבעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דמושבע ועומד עליו דעתיה אמשהו פירוש וחיילא עליו שבועה או דילמא כו' וי"ש ספרים דגרסי כי מישתבע אהיתירא קא משתבע ודעתיה אמשהו וטעמא כיון דליכא אלא איסורא בעלמא לרבי יוחנן ולא מלקות כמו שפי' קרי ליה היתירא אך מכל מקום קשה לרבי דהוה מצי למימר דלא אמר כר"ש לקיש ולהעמיד המשנה דהתם בחצי שיעור והא בעינן דמשכחת לאו והן פי' שיוכל לישבע שבועה שלא אוכל ושבועה שאוכל והכא נהי דקרי ליה היתרא לענין שאינו מושבע ועומד מהר סיני (גבי שבועה שלא אוכל ושבועה שאוכל) מיהא לא מצי למימר דמשכחת לה לאו והן כיון שיש איסורא · מ"ר ונ"ע : אלא אי במפרש כו' · ורבי שמעון דפטר משום דאית ליה כל שהוא למכות לא חיילא עליה קרבן שבועה : רבי

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"י מהל' כלי המקדש הלכה יא :

לב ב מיי' שם הל' י :

א ג מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הלכה ד סמג לאוין סט ועשין לב טוש"ע א"ח סימן תריא סעיף א :

ב ד מיי' שם פ"ג הלכה א סמג וטוש"ע שם סימן תריג סעיף י :

ג ה מיי' שם הלכה ח וסמג שם טוש"ע שם סימן תריד סעיף ג :

ד ו ז ח ט מיי' שם פ"ב הלכה א סמג לאוין שם טוש"ע שם סימן תריב סעיף א ב וסעיף ט :

ה י מיי' שם הלכה ג :

ו כ מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה ה :

תורה אור

שמואל א כג

שם ל

במדבר כז

שופטים כ

שמואל ב טו

במדבר כז

מסורת הש"ס

[שבועות לה:]

סוטה מח: ע"ש

סנהדרין טז. ע"ש

[כלים פי"ז מ"ב]

[חולין צח. ועי' תוספות פסחים מד. ד"ה לענין ותוס' שבועות כג: ד"ה כר' שמעון]

הגהות הגר"א

[א] גמ' בהו צד"י · כ"ב ותי' וק' · וכ"ה בירושלמי :

נושא (המשך)
כ"ב צורה האורים ותומים

מבנה △
שאלות בענין חסרון אותיות בשמות השבטים כדי שיוכל לענות

נושא
- האיסורים (עינויים) של יוה"כ
- שיעור אכילה ושתיה

נושא
מתי שייך לומר "אסור" (בענין לחייב)

תת נושא
- חצי שיעור אי אסור מן התורה
- שבועות אינם חלות על דברים שכבר נאסרו מן התורה - על כן שייך הכלל מושבע ועומד מהר סיני

(א) הסבר לסוגריים אלו תמצא בגוף דף ... דה וכל היכא

(ב) סוגריים [ ] אלו והבאים אחריהם מיועדים לקריאה בלי ... כדי לשמור על רצף החשיבה